

Elämäkatsomustieto

Perusaste

Oppiaineen luonne

Elämäkatsomustieto on oppiaine, jota opetetaan uskontokuntiin kuulumattomille oppilaille sekä huoltajan pyynnöstä niille uskontokuntiin kuuluville oppilaille, joille ei ole järjestetty oman uskonnon opetusta. Katsomusaineena elämäkatsomustieto toteuttaa eettistä ja katsomuksellista kasvatusta yleisen ihmisoikeusetiikan pohjalta sitoutumatta varsinaisesti mihinkään katsomusperinteeseen.

Pedagogiselta perustaltaan elämäkatsomustieto nojautuu siihen, että yksilön elämäkatsomuksen sisältöä ei voida opettaa tai tuottaa ulkoisesti, vaan että katsomuksellinen kasvu ja kehitys perustuu omakohtaiseen oivaltamiseen, järkipäraseen pohdintaan, uusiin, oppilaalle merkityksellisiin kokemuksiin, vuorovaikutukseen ja aktiiviseen toimintaan. Elämäkatsomustiedon opetus antaa aineksia oman elämäkatsomuksen rakentamiseen sekä tukee ja ohjaa laaja-alaisen katsomuksellisen osaamisen ja yleissivistyksen kehittymistä. Lisäksi oppiaine tarjoaa valmiuksia kohdata ja käsitellä omaan elämään sisältyviä eettisiä ja katsomuksellisia haasteita.

Elämäkatsomustiedon opiskelu edistää myös perusasteen aihekokonaisuuksien tavoitteiden ja sisältöjen toteutumista. Aihekokonaisuuksista erityisesti ihmisenä kasvaminen, kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys, osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys sekä vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta ovat vahvasti mukana elämäkatsomustiedon opiskelussa. Myös turvallisuus ja liikenne, ihminen ja teknologia sekä viestintä- ja mediataito tulevat huomioiduksi elämäkatsomustiedon opetuksen sisällöissä.

Elämäkatsomustiedossa arviointi perustuu katsomuksellisen osaamisen kriteereihin. Arviointia ei toteuteta pelkästään opettajan antamana palautteena tai oppilaan suoritusten ja tuotosten ulkoisena arviointina, vaan arviointi pyritään integroimaan kiinteäksi osaksi oppilaan katsomuksellista oppimisprosessia. Samaa arviointiperiaatetta noudatetaan koko opiskelun ajan. Opettajan arvioinnin kohteena ovat oppilaan tuntityöskentely, katsomuksellinen osaaminen opiskeluprosessien yhteydessä, sisältöjen osaaminen ja valmiudet arvioida omaa katsomuksellista osaamistaan ja kehittymistään.

Luokat 1-9

Opetuksen peruspyrkimyksenä on edistää persoonallisesti tyydyttävän, yhteisöllisesti rakentavan ja elämää kunnioittavan asenteen kehittymistä oppilaissa. Peruspyrkimyksen eri ulottuvuuksista muodostuu kolme keskeistä katsomuksellista kysymystä, jotka toimivat elämäkatsomustiedon opetuksen teemallisena viitekehyksenä:

1. Mitä persoonallisesti tyydyttävä elämä edellyttää ihmiseltä?
2. Mitä yhteisöllisesti rakentava elämä edellyttää ihmiseltä?
3. Mitä elämää kunnioittava elämäntapa edellyttää ihmiseltä?

Peruskysymyksiä opiskellaan erilaisten sisältöjen muodossa koko perusasteen ajan siten, että opiskeltavien kysymysten käsittelyä laajennetaan ja syvennetään luokka-asteittain. Eri luokka-asteilla oppilaiden kehitystaso ja elämäkokemus huomioidaan opetuksen toteutuksessa sekä konkretisoinnissa. Erilaisten

sisältöjen opiskelun yhteydessä huomioidaan oppilaiden omista kokemuksista ja kiinnostuksen kohteista nousevia elämäkysymyksiä.

Elämäkysymysten huomioiminen luo perustaa sille, että elämäkatsomustiedon opiskelu koetaan oman elämän kannalta merkitykselliseksi asiaksi. Eri luokka-asteilla opiskeltavista sisällöistä rakentuvat elämäkatsomustiedon opetuksen pedagogiset katsomuspolut. Katsomuspolut ja peruskysymysten opiskelun kehittyminen on kuvattu alla olevassa kaaviossa.

Elämäkatsomustiedon opiskelun yleisenä pyrkimyksenä on oppilaiden katsomuksellisen osaamisen kehittyminen ja syventyminen. Peruskysymysten käsittely luo tälle tavoitteelle sisällöllisen viitekehyksen. Katsomuksellinen osaaminen nähdään asteittain kehittyvänä tieto- ja taitokokonaisuutena, jota voidaan luonnehtia alla olevassa kaaviossa esitettyjen tavoitteiden avulla:

Katsomuspolut			
<i>Luokka-aste</i>	Mitä persoonallisesti tyydyttävä elämä edellyttää ihmiseltä?	Mitä yhteisöllisesti rakentava elämä edellyttää ihmiseltä?	Mitä elämää kunnioittava elämäntapa edellyttää ihmiseltä?
1.luokka			
<i>Tavoitteet</i>	Oppilas - kehittää itsetuntemustaan ja oppii arvostamaan itseään - kehittää itselleen tapoja ilmaista itseään	- osaa toteuttaa omassa toiminnassaan hyvien ihmissuhteiden kannalta tärkeitä sosiaalisia taitoja - tiedostaa mahdollisuuksiaan vaikuttaa toisten hyvinvointiin	- ymmärtää luonnon ja erilaisten elämäntapojen kunnioittamisen perusteita - tiedostaa mahdollisuuksiaan toimia erilaisten elämäntapojen suojelemiseksi
<i>Sisällöt</i>	· Kuka minä olen? Mitä minä osaan? Mistä minä haaveilen? · Erilaisia tunnetiloja (ilo, suru, pelko jne.) · Miten ilmaisen tunteitani?	· Hyvän ryhmän tunnusmerkit: millaisessa ryhmässä on hyvä olla? · Miten osallistun hyvän ryhmän rakentamiseen? · Mitä on hyvä ystävyys? · Miten huomioin toisen tunteet? · Miten autan toista olemaan onnellinen?	· Vastuu omasta ympäristöstä: miten voin vaikuttaa luonnon hyvinvointiin? · Jokamiehen-oikeudet: mitä luonnossa saa tehdä?
2.luokka			
<i>Tavoitteet</i>	Oppilas: - kehittää itsetuntemustaan ja oppii arvostamaan itseään - kehittää itselleen tapoja ilmaista	- osaa toteuttaa omassa toiminnassaan hyvien ihmissuhteiden kannalta tärkeitä sosiaalisia taitoja - tiedostaa mahdollisuuksiaan	- ymmärtää luonnon ja erilaisten elämäntapojen kunnioittamisen perusteita - tiedostaa mahdollisuuksiaan toimia erilaisten elämäntapojen suojelemiseksi

	itseään - oppii huomioimaan tekojen motiiveja (tahallinen,tahaton)	vaikuttaa toisten hyvinvointiin	
<i>Sisällöt</i>	· Minun onnellisuuteni: milloin olen onnellinen? · Suomalainen kulttuuri (tavat, juhlat jne.) minun elämässäni · Erilaiset elämäntavat saduissa ja tarinoissa	· Erilaisuus omassa ryhmässä ja elämänympäristössä · Vähemmistöjen kulttuuripiirteitä · Lapsen oikeudet omassa elämässä	· Vastuu omasta ympäristöstä: miten voin vaikuttaa luonnon hyvinvointiin? · Eläinten suojeleminen: miten huolehdin lemmikkieläimistäni?
3.luokka			
<i>Tavoitteet</i>	Oppilas - kehittää itsetuntemustaan ja oppii arvostamaan itseään - kehittää itselleen tapoja ilmaista itseään ja omia arvostuksiaan - oppii erottamaan teon motiivin sen seuraamuksista - oppii arvioimaan teon motiivien ja seurausten merkitystä oikean ja väärän kannalta	- osaa toteuttaa omassa toiminnassaan hyvien ihmissuhteiden kannalta tärkeitä sosiaalisia ja eettisiä taitoja - tiedostaa mahdollisuuksiaan vaikuttaa toisten ihmisten hyvinvointiin ja erilaisten ryhmien toimintatapoihin	- ymmärtää luonnon ja erilaisten elämänmuotojen kunnioittamisen perusteita - tiedostaa mahdollisuuksiaan toimia erilaisten elämänmuotojen suojelemiseksi
<i>Sisällöt</i>	· Tunteet ja toiminta: miten tunteet vaikuttavat toimintaani? · Miten toiset vaikuttavat minuun? · Miten erotan oikean ja väärän eri tilanteissa?	· Oikeudenmukaisen yhteisön perusteet: Millaisessa yhteisössä on hyvä olla? · Erilaisuuden kohtaaminen erilaisissa elämäntilanteissa	· Miten edistän luonnon ja eläinten hyvinvointia omassa elämänympäristössäni?
4.luokka			
<i>Tavoitteet</i>	Oppilas - oppii tunnistamaan omia arvojaan ja kykenee havaitsemaan niiden vaikutuksen omissa valinnoissaan - osaa perustella näkemyksiään ja ymmärtää perustelujen merkityksen	- osaa toteuttaa omassa toiminnassaan hyvien ihmissuhteiden kannalta tärkeitä sosiaalisia ja eettisiä taitoja - tiedostaa mahdollisuuksiaan vaikuttaa toisten ihmisten hyvinvointiin ja erilaisten ryhmien toimintatapoihin	- ymmärtää luonnon ja erilaisten elämänmuotojen kunnioittamisen perusteita - tiedostaa mahdollisuuksiaan toimia erilaisten elämänmuotojen suojelemiseksi - ymmärtää perusteita ihmisarvon kunnioittamisen vaatimukselle

	- kykenee erottamaan oikean ja väärän eri tilanteissa ja perustelemaan näkemyksensä		
<i>Sisällöt</i>	<ul style="list-style-type: none"> · Miten erotan tiedon luulosta? · Miten olen kriittinen? · Miten ihminen muuttuu? Miten voi kehittää itseään ihmisenä? · Minun moraalini: miten erotan oikean väärästä? 	<ul style="list-style-type: none"> · Erilaisuuden kohtaaminen erilaisissa elämäntilanteissa? · Mitä toisen suvaitseminen edellyttää? <p>Suvaitsevaisuuden eri merkityksiä käytännön elämässä.</p>	<ul style="list-style-type: none"> · Miten edistän luonnon ja eläinten hyvinvointia omassa elämänympäristössäni?
5.luokka			
<i>Tavoitteet</i>	<p>Oppilas</p> <ul style="list-style-type: none"> - oppii tunnistamaan omia arvojaan ja kykenee tiedostamaan niiden merkityksen omassa elämässään - kehittää itselleen tapoja ilmaista itseään ja omia arvojaan - osaa perustella näkemyksiään ja ymmärtää perustelujen merkityksen - tiedostaa erilaisia perusteita erottaa oikean väärästä eri tilanteissa - osaa muodostaa perustellun eettisen näkemyksen 	<ul style="list-style-type: none"> - osaa toteuttaa omassa toiminnassaan hyvien ihmissuhteiden kannalta tärkeitä sosiaalisia ja eettisiä taitoja - tiedostaa mahdollisuuksiaan vaikuttaa toisten ihmisten hyvinvointiin ja erilaisten ryhmien toimintatapoihin - osaa soveltaa oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon perusperiaatteita erilaisiin tilanteisiin 	<ul style="list-style-type: none"> - ymmärtää luonnon ja erilaisten elämänmuotojen kunnioittamisen perusteita - tiedostaa mahdollisuuksiaan toimia erilaisten elämänmuotojen suojelemiseksi - ymmärtää ihmisoikeusetiikan perusteita ja kunnioittaa ihmisarvoa
<i>Sisällöt</i>	<ul style="list-style-type: none"> · Mitkä asiat minun elämäni ohjaavat? · Arvo ja normi käsitteinä ja käytännössä · Kenestä minä olen vastuussa ja millä perusteella? · Olenko oman elämäni herra? Missä määrin voin vaikuttaa omaan elämäni? · Vapaus ja vastuu kulkevat käsi kädessä 	<ul style="list-style-type: none"> · Tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden merkityksiä · Suomalaiset vähemmistöt · Vähemmistöjen tasa-arvoinen ja oikeuden kohtelu eri yhteyksissä · Lasten oikeudet ja niiden toteutuminen eri puolilla maailmaa 	<ul style="list-style-type: none"> · Onko luonnolla moraalisia oikeuksia? · Eläinten oikeudet · Eri kulttuurien luontokäsityksiä · Eläinten oikeuksia ajavat järjestöt ja niiden toimintatavat
6.luokka			

<i>Tavoitteet</i>	<p>Oppilas</p> <ul style="list-style-type: none"> - oppii ymmärtämään arvovalintojen luonnetta ja yhteyttä omaan hyvään elämäänsä - oppii tunnistamaan omia arvojaan ja kykenee havaitsemaan niiden merkityksen omassa elämässään - tiedostaa kulttuurin merkityksen omassa elämässään - ymmärtää oman katsomuksensa lähtökohtia ja kykenee tunnistamaan oman katsomuksensa perusluonteen - osaa perustella näkemyksiään ja ymmärtää perustelujen merkityksen - osaa muodostaa perustellun eettisen näkemyksen 	<ul style="list-style-type: none"> - osaa toteuttaa omassa toiminnassaan hyvien ihmissuhteiden kannalta tärkeitä sosiaalisia ja eettisiä taitoja - tiedostaa mahdollisuuksiaan vaikuttaa toisten ihmisten hyvinvointiin ja erilaisten ryhmien toimintatapoihin - osaa soveltaa oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon perusperiaatteita erilaisiin tilanteisiin - oppilas ymmärtää erilaisten katsomusten arvolähtökohtia, uskomuksia ja perusratkaisuja sellaisena kuin ne näkyvät ihmisten elämässä 	<ul style="list-style-type: none"> - ymmärtää luonnon ja erilaisten elämänmuotojen kunnioittamisen perusteita - tiedostaa mahdollisuuksiaan toimia erilaisten elämänmuotojen suojelemiseksi - ymmärtää ihmisoikeusetiikan perusteita ja kunnioittaa ihmisarvoa
<i>Sisällöt</i>	<ul style="list-style-type: none"> · Arvojen luonne ja erilaisia tapoja arvojen luokittelemiseksi · Erilaisia eettisiä näkökulmia (seurausetiikka, motiivietiikka jne.) · Mitä vaiheita ihmisen elämään kuuluu? · Miten ihmisen oikeudet ja velvollisuudet muuttuvat elämäkaaren eri vaiheissa? · Kulttuurin merkitys ihmisen elämässä · Kulttuurin peruskäsitteitä (arvo, normi, sosiaalinen rooli, riitti, rituaali jne.) 	<ul style="list-style-type: none"> · Ihmisoikeusetiikan perusteet ja ihmisoikeuksien toteutuminen elämän eri yhteyksissä · Uskonnonvapaus · Uskonnoton tapakulttuuri · Maailmanuskonnot: uskonnot osana kulttuuria ja yhteiskuntaa · Mihin ihmiset uskovat? <p>Näkökulmia uskontojen eettiseen ja maailmankatsomukselliseen sisältöön</p>	<ul style="list-style-type: none"> · Ihmisoikeudet ja niiden toteutumisen edellytykset eri yhteyksissä · Ihmisoikeus-järjestöjen toiminta
7.luokka			
<i>Tavoitteet</i>	<p>Oppilas</p> <ul style="list-style-type: none"> - kehittää itsetuntemustaan tiedostamalla oman 	<ul style="list-style-type: none"> - tiedostaa mahdollisuuksiaan vaikuttaa toisten ihmisten 	<ul style="list-style-type: none"> - ymmärtää luonnon ja erilaisten elämänmuotojen kunnioittamisen perusteita

	<p>identiteettinsä perusteita</p> <ul style="list-style-type: none"> - oppii ymmärtämään arvovalintojen luonnetta ja yhteyttä omaan hyvään elämäänsä - osaa tunnistaa omien arvojensa vaikutuksen omissa valinnoissaan ja omassa elämässään - ymmärtää oman katsomuksensa lähtökohtia ja kykenee tunnistamaan oman katsomuksensa perusluonteen - osaa perustella näkemyksiään ja ymmärtää perustelujen merkityksen - osaa muodostaa perustellun eettisen näkemyksen ja tiedostaa omat mahdollisuutensa toimia eettisen harkinnan pohjalta 	<p>hyvinvointiin ja erilaisten ryhmien toimintatapoihin</p> <ul style="list-style-type: none"> - osaa soveltaa oikeudenmukaisuuden, tasa-arvon ja ihmisarvon peruseriaatteita erilaisiin tilanteisiin - osaa tarkastella omaan elämänympäristöönsä kuuluvia asioita ja tapahtumia eettisestä näkökulmasta ja oppii huomioimaan erilaisten elämäntilanteiden eettiset ulottuvuudet 	<ul style="list-style-type: none"> - tiedostaa mahdollisuuksiaan toimia erilaisten elämänmuotojen suojelemiseksi - ymmärtää ihmisoikeusetiikan perusteita ja kunnioittaa ihmisarvoa
<i>Sisällöt</i>	<ul style="list-style-type: none"> · Arvot omassa elämässä · Moraali oman toiminnan perustana · Vapaus ja vastuu omassa elämässä · Kulttuuri minussa ja minä kulttuurissa: kulttuurin merkitys omassa elämässä · Identiteetti: kuka minä olen? · Miten minusta on tullut sellainen kuin olen? · Erilaisia käsityksiä persoonallisuuden kehittymisestä 	<ul style="list-style-type: none"> · Kuinka voimme edistää muiden hyvää elämää? · Oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo ihmisten elämässä 	<ul style="list-style-type: none"> · Eläinten asema ja oikeudet ihmisten yhteiskunnassa · Mitä ihmisarvon kunnioittaminen tarkoittaa elämän eri yhteyksissä (eutanasia, abortti, kuolemanrangaistus ym. ihmisoikeuksiin liittyvät moraaliset ongelmat)?
8.luokka			
<i>Tavoitteet</i>	<p>Oppilas</p> <ul style="list-style-type: none"> - ymmärtää oman katsomuksensa lähtökohtia ja kykenee tunnistamaan oman katsomuksensa perusluonteen 	<ul style="list-style-type: none"> - tiedostaa mahdollisuuksiaan vaikuttaa toisten ihmisten hyvinvointiin ja erilaisten yhteisöjen toimintatapoihin - osaa soveltaa 	<ul style="list-style-type: none"> - ymmärtää ihmisoikeusetiikan perusteita ja kunnioittaa ihmisarvoa

	<ul style="list-style-type: none"> - osaa perustella näkemyksiään ja ymmärtää perustelujen merkityksen - osaa muodostaa perustellun eettisen näkemyksen ja tiedostaa omat mahdollisuutensa toimia eettisen harkinnan pohjalta 	<p>oikeudenmukaisuuden, tasa-arvon ja ihmisarvon peruseriaatteita erilaisiin tilanteisiin</p> <ul style="list-style-type: none"> - osaa tarkastella omaan elämänympäristöönsä kuuluvia asioita ja tapahtumia eettisestä näkökulmasta ja oppii huomioimaan erilaisten elämäntilanteiden eettiset ulottuvuudet - oppii tuntemaan vähemmistöjen yhteiskunnallisen aseman ja ymmärtää eettiset perusteet vähemmistöoikeuksien olemassaololle 	
<i>Sisällöt</i>	<ul style="list-style-type: none"> · Erilaisia käsityksiä moraalista ja hyvästä elämästä · Erilaisia eettisiä ajattelutapoja · Kuinka moraalit kehittyvät? 	<ul style="list-style-type: none"> · Vapauden monet kasvot: erilaisia käsityksiä vapaudesta · Yksilön vapauden ja yhteiskunnan määräysvallan suhde? · Kansalaisen oikeudet ja velvollisuudet · Miten harjoitamme demokratiaa? · Ihmisoikeudet käytännön elämässä · Vähemmistöjen asema ja vähemmistöoikeudet 	<ul style="list-style-type: none"> · Rasismi: loukkaus ihmisyyttä kohtaan · Suvaitsevaisuuden eettinen perusta
9.luokka			
<i>Tavoitteet</i>	<p>Oppilas</p> <ul style="list-style-type: none"> - ymmärtää maailmakuvan ja maailmankatsomuksen merkityksen niin omassa kuin muiden ihmisten elämässä ja toiminnassa - osaa arvioida erilaisten maailmankatsomuksellisten ratkaisujen perusteita - tiedostaa, kuinka eri mediat vaikuttavat ihmisten ajatteluun ja toimintaan - kykenee olemaan kriittinen median käyttäjä 	<ul style="list-style-type: none"> - oppilas ymmärtää erilaisten uskonnollisten ja poliittisten katsomusten arvolähtökohtia, uskomuksia ja perusratkaisuja sellaisena kuin ne ilmenevät yhteiskunnassa, kulttuurissa ja ihmisten toiminnassa - ymmärtää ja osaa soveltaa ihmisoikeuksien, suvaitsevaisuuden, oikeudenmukaisuuden ja muita hyvän elämän 	<ul style="list-style-type: none"> - ymmärtää luonnon ja erilaisten elämänmuotojen kunnioittamisen perusteita - tiedostaa erilaisia yksilöllisiä ja yhteiskunnallisia mahdollisuuksiaan toimia elämänmuotojen suojelemiseksi - ymmärtää ihmisoikeusetiikan perusteita ja kunnioittaa ihmisarvoa

	(hallitsee kriittisyyteen tarvittavia mediataitoja)	kannalta keskeisiä periaatteita elämän eri yhteyksiin	
<i>Sisällöt</i>	<ul style="list-style-type: none"> · Maailmankuvan ja maailmankatsomuksen merkitys ihmisen elämässä · Oma kulttuuri-identiteettiini · Kuinka media vaikuttaa meihin? Mitä mediakriittisen ihmisen on hyvä tietää ja osata? · Maailmauskontojen käsitykset todellisuudesta, ihmisestä, yhteiskunnasta ja hyvästä elämästä 	<ul style="list-style-type: none"> · Monikulttuurisen yhteiskunnan eettisiä haasteita · Suvaitsevaisuus eettisenä ihanteena ja käytännön toimintana · Hyvän yhteiskunnan luonne erilaisten poliittisten katsomusten näkökulmasta (liberalismi, sosialismi jne.) 	<ul style="list-style-type: none"> · Ympäristöetiikka: erilaisia käsityksiä ihmisen ja luonnon suhteesta

Opetusjärjestelyt ja työtavat

Elämäkatsomustiedon opettaminen on pitkälti katsomuksellisten tilanteiden, prosessien ja haasteiden luomista sekä oppilaiden ajattelun ja katsomuksellisen osaamisen tukemista ja ohjaamista. Työtapojen valinnassa otetaan huomioon se, että oppilaat voivat parhaalla mahdollisella tavalla samaistua niihin aiheisiin ja kysymyksiin, joita tunneilla käsitellään. Tunneilla oppilailla on mahdollisuus tuoda esille omia elämäkokemuksiaan, käsityksiään, arvostuksiaan ja heille merkityksellisiä kysymyksiä. Oppilaiden omien ajatusten, kokemusten ja elämäkysymysten huomioon ottaminen tarjoaa edellytykset sille, että oppilaat voivat kokea elämäkatsomustiedon opiskelun oman elämänsä kannalta merkitykselliseksi asiaksi.

Elämäkatsomustiedon opiskelu on perusluonteeltaan osallistuvaa, pohdiskelevaa, ongelmalähtöistä, keskustelelevaa ja tutkivaa. Opetusjärjestelyt ja työtavat muodostavat perustan sellaiselle pedagogiselle vuorovaikutukselle, jossa aito osallistuminen, kanssaoppiminen, kysyminen ja tutkiminen ovat mahdollisia.

Elämäkatsomustiedon opiskelun työtavoiksi sopivat hyvin erilaiset opetuskeskustelut, ongelmakeskeinen oppiminen, erilaiset väittelyt, omien kokemusten käsittely ja arviointi, dramaturginen pedagogiikka, tutkiva projektiluonteinen työskentely, erilaiset ryhmätyöskentelyn muodot ja opintokäynnit.

Arviointi

Elämäkatsomustiedossa arviointi perustuu katsomuksellisen osaamisen kriteereihin. Arviointia ei toteuteta pelkästään opettajan antamana palautteena tai oppilaan suoritusten ja tuotosten ulkoisena arviointina, vaan arviointi pyritään integroimaan kiinteäksi osaksi oppilaan katsomuksellista oppimisprosessia. Samaa arviointiperiaatetta noudatetaan koko opiskelun ajan. Opettajan arvioinnin kohteena ovat oppilaan tuntityöskentely, katsomuksellinen osaaminen opiskeluprosessien yhteydessä, sisältöjen osaaminen ja valmiudet arvioida omaa katsomuksellista osaamistaan ja kehittymistään.

Elämäkatsomustiedossa korostetaan myös oppilaan itsearviointikykyä, sen laatua ja kehittymistä. Itsearviointi liittyy aina opiskeltaviin kokonaisuuksiin. Oppilaita rohkaistaan ja ohjataan arvioimaan omia käsityksiään, ajattelutapojaan ja arvostuksiaan sekä niiden lähtökohtia, ilmenemistapoja ja laadullista muuttumista. Tältä pohjalta myös opetuksessa ja opetuksen suunnittelussa voidaan antaa enemmän tilaa

oppilaiden omille elämänkysymyksille, katsomuksellisille kehitystarpeille, itsenäiselle ajattelulle ja oman elämäkäytännön itsenäiselle arvioinnille.

Koska elämäkatsomustiedon opiskelussa korostetaan yhteistoiminnallisuutta, myös oppilasarvioinnissa kiinnitetään huomiota oppilaiden aktiivisuuteen, yhteistyökykyyn ja siihen, kuinka oppilaat sitoutuvat yhteisiin opiskeluprosesseihin. Elämäkatsomustiedon arvioinnin ulottuvuudet ja perusteet on esitetty liitteenä olevassa taulukossa. Taulukossa esitettyjä arvioinnin perusteita suhteutetaan aina kunkin luokkasteen sisältöihin ja tavoitteisiin.

Nivelkohtien hyvän osaamisen kriteerit

Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta 5. luokan päättyessä

Ihmissuhteet ja moraalinen kasvu

Oppilas

- kykenee arvioimaan erilaisten tilanteiden moraalisia vaatimuksia ja tekojen moraalista oikeutusta
- osaa soveltaa omaksumiaan moraalisia periaatteita eri tilanteisiin ja ymmärtää periaatteiden johdonmukaisen toteuttamisen merkityksen
- kykenee tutkimaan moraalisia ongelmia yhdessä muiden kanssa ja hyväksyy erilaisten toimintalähtökohtien olemassaolon
- ymmärtää, että konflikteihin on löydettävissä väkivallattomia ratkaisuja

Itsetuntemus ja kulttuuri-identiteetti

Oppilas

- tunnistaa erilaisiin elämäntilanteisiin liittyviä katsomuksellisia kysymyksiä
- osaa käyttää oppiaineessa opetettavia keskeisiä käsitteitä
- rohkenee esittää omia näkemyksiään ja ymmärtää, että näkemyksiä tulee perustella
- pystyy hahmottamaan katsomusvapauden merkityksen omassa elämässään
- osaa hahmottaa suomalaisuuden osana maailman kulttuurista monimuotoisuutta

Ihmisyhteisö ja ihmisoikeudet

Oppilas

- tuntee ihmisoikeuksien, suvaitsevaisuuden ja oikeudenmukaisuuden periaatteita
- ymmärtää yhteisten sääntöjen merkityksen
- ymmärtää yksilöllisen vastuun merkityksen
- ymmärtää, että yksilöt kuuluvat erilaisiin yhteisöihin ja osaa arvioida yhteisöjen vaikutusta yksilön elämään

Ihminen ja maailma

Oppilas

- tuntee erilaisia maailmaa ja ihmisen asemaa koskevia selitysmalleja
- ymmärtää luonnon ja ympäristön tärkeyden ihmiselle
- osaa toimia luontoa kunnioittavalla tavalla
- ymmärtää kestäväen kehityksen periaatteiden merkityksen

Päätöarvoinnin kriteerit arvosanalle 8

Ihmissuhteet ja moraalinen kasvu

Oppilas

- osaa nähdä yhteyden yksilön arvovalintojen ja elämänlaadun välillä
- tunnistaa etiikan perusnäkökulmia, kuten teon tahallisuuden, tekijän tarkoituksen, teon seurauksien huomioon ottamisen, vastuun ja oikeuksien näkökulmat
- kykenee tunnistamaan moraalidilemmasta keskeiset eettiset ulottuvuudet ja esittämään dilemman perustellun eettisen ratkaisun
- kykenee havainnoimaan eettisiä ulottuvuuksia arkipäivästä, taiteesta, mediasta tai muilta elämän alueilta
- kykenee perustellen erottamaan toisistaan eettisesti kehittyneemmän ja kehittymättömämmän moraalisen arvion

Itsetuntemus ja kulttuuri-identiteetti

Oppilas

- tunnistaa keskeisten maailmankatsomusten ja kulttuurien tavat suhtautua ihmiselämän peruskysymyksiin
- osaa käyttää oppimiaan kulttuuriin liittyviä käsitteitä ja kykenee hankkimaan tietoa erilaisista katsomuksista
- ymmärtää sekulaarin ja uskonnollisen katsomuksen eron

Yhteisö ja ihmisoikeudet

Oppilas

- tuntee ihmis- ja kansalaisoikeuksien perusteet sekä ymmärtää niiden keskinäisen suhteen
- tunnistaa ihmis- ja kansalaisoikeuksien loukkauksia ja osaa arvioida erilaisten tasa-arvo- ja oikeusvaatimusten perusteita niiden yhteyksissä
- pystyy käsittelemään yksilön ja yhteisön suhdetta eettisestä näkökulmasta
- pystyy perustelemaan oikeuksien ja velvollisuuksien keskinäisen riippuvuuden
- tuntee vaihtoehtoisia ja vastakkaisia yhteiskunnallisia katsomuksia
- tuntee nyky-yhteiskunnan ongelmia ja pystyy esittämään perustellen sekä optimistisia että pessimistisiä näkemyksiä tulevaisuudesta

Ihminen ja maailma

Oppilas

- ymmärtää kestäväen kehityksen periaatteita
- tuntee ympäristöetiikan erilaisia lähtökohtia
- osaa arvioida yksilön ja ympäristön suhdetta eettisestä näkökulmasta
- ymmärtää erilaisten yhteiskunnallisten ratkaisujen perusteita ja vaikutuksia